

людством збільшує ризики повернення жахливих практик минулих століть як реакції на глобальні проблеми, або може призводити до поглиблення тих екологічних, економічних, безпекових та загальнокультурних проблем, котрі ми спостерігаємо зараз. Поглиблення знань про управління населенням планети – стримуватиме погані явища, з якими стикається або стикатиметься людство, таке поглиблення і буде достойним проходженням випробовувань.

Література:

1. Тойнбі, Арнольд. Дослідження історії. Том 1. / Пер. з англ. В. Шовкуна. – К.: Основи, 1995. – 614 с.
2. Тойнбі, Арнольд. Дослідження історії. Том 2. / Пер. з англ. В. Митрофанова, П. Таращука. – К.: Основи, 1995. – 406 с.
3. Данилова Т., Юдіна В. А. Тойнбі та його універсалістське дослідження історії. Траскторія науки. 2018. Т. 4, № 10. С. 4001-4007.
4. Омелян Пріцак. Арнольд Джозеф Тойнбі та його твір. – В кн.: Тойнбі, Арнольд. Дослідження історії. Том 2. – К.: Основи, 1995. – С. 363-373.
5. ARNOLD J. TOYNBEE, A STUDY OF HISTORY abridgement of volumes ivi by D.C. Somervell, dell publishing co., inc., 1974.
6. ARNOLD TOYNBEE, A STUDY OF HISTORY VOLUME 12. RECONSIDERATIONS., OXFORD UNIVERSITY PRESS, London – New York – Toronto, 1964.
7. <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=%D0%BC%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D1%81>
8. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/mimesis>
9. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/mimesis>
10. Юхимик Ю.В., Проблема мімезису в історії гуманітарного знання., Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2013. – № 4. – С. 8-14.
11. Wulf, Christoph, Zur Genese des Sozialen: Mimesis, Performativität, Ritual (On the Genesis of Social Life: Mimesis, Performativity, Ritual) (2005).
12. Карповець М. В. Перформативність як умова гетерогенності суспільства: культурно-антропологічний аспект. Людина і культура. Острог : Видавництво НаУОА. 2019. С. 134-156
13. Lyuty, T. (2020). Мімезис: антропокультурний вимір подвоєння. Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство, 5, 3-14.

ВИКОРИСТАННЯ «ПОДВІЙНОГО ПІДХОДУ» ДО ВИВЧЕННЯ БІОСОЦІАЛЬНОГО ФЕНОМЕНА

Безродний А.Г.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків, Україна

У нашій публікації ми проаналізуємо можливість застосування до біосоціального об'єкта, що має складну, прикордонну специфіку, подвійного підходу (своєрідний аналог «принципу додатковості», що використовується в сучасній фізиці). Використання кількох пояснюючих гіпотез, особливо важливо щодо феномену, що поєднує у собі еволюційну безперервність і системно-структурну дискретність. Ми розглянемо можливість «перенесення». Доповнення гіпотез з використанням фактів, отриманих щодо «біологічної» специфіки об'єкта (еволюційно-біологічний підхід) на системно-цілісний рівень і навпаки.

Важливою особливістю сучасного наукового пошуку слід розглядати його синтетичність, що ґрунтується на взаємному проникненні різних дисциплін та напрямів

пізнання. Це зумовлює зростання інтересу щодо вивчення прикордонних проблем, які знаходяться на стику наук.

Проблема біосоціальності вимагає залучення до свого вивчення гіпотез і моделей, властивих багатьом областям знання. Вона концентрує у собі як питання природознавства, так і суто світоглядні аспекти. Введення цілісного розуміння феномену біосоціальності, дозволяє подолати «розірваність» реальності на біологічну та «поза біологічну».

Застосування «подвійного підходу» дозволяє: по-перше, уникнути небезпеки соціологізаторства чи перекосу у бік соціальних характеристик; по-друге, системний аналіз дозволяє пов'язати біологічне та соціальне в єдиному біосоціальному феномені.

Тільки системний чи лише біологічний підходи фіксують «розірвані» елементи реальної картини світу. Понад те, механічне докладання системності до органічного світу без достатнього знання еволюційних закономірностей розвитку та існування, «створює» суб'єктивну реальність. «Надану» світу самим дослідником.

Використання такого підходу взагалі неможливо. Оскільки «втрачаються» елементарні зв'язки між особинами, що утворюють спільноту. Так само, як і чистий біологізм перетворюється на описовий метод, фіксуючи елементарні явища та зв'язки між особами, але «втрачаючи» ієрархічно організовану схему взаємодії.

Головною особливістю соціальних біосистем є функціональна інтеграція елементів і диференціація особин, що впливає з неї, в процесі взаємодії. Функціонування неможливе без координування, взаємоузгодження поведінки «особин – елементів», що проявляється у впорядкованій ієрархічній структурі взаємодії. Погодження реагування особин у рамках єдиної програми, як щодо «вертикалі», так і щодо «горизонталі».

Можливо стверджувати, що функціональна залежність є умовою подальшої інтеграції тварин у біоспільноти. Таким чином, інтеграцію та диференціацію слід розглядати як взаємодоповнюючі сторони утворення цілісних систем. Системний розгляд дозволяє подати соціальні утворення у формі цілісних одиниць.

Повноцінному використанню у теоретичній біології методу аналогій перешкоджають панівне ставлення ідеї прогресивного ускладнення біологічних форм під час еволюції. Вважаю доречним обґрунтувати свій підхід до загальноприйнятого розуміння «еволюційно-біологічного» методу. У класичному тлумаченні його прийнято розглядати як: історично обумовлений прогресивний розвиток біологічних форм.

На мій погляд, ідея прогресивності привнесена в біологію «ззовні». Зокрема, з ранніх філософських концепцій (наприклад, Аристотель – «сходи живих істот»). Подібними «думками» сучасна біологія (на мою думку) дуже переобтяжена. Нема потреби усюди бачити лише прогресивний розвиток и ускладнення.

Поняття еволюції (процесу змін) не завжди тотожно поняттю прогрес (удосконалення або перехід до довершеної форми розвитку). Нагадаємо, що у засновника ідеї прогресу у біології (Аристотеля) на його «сходах (дробині) живих істот». Бути «прогресивним» («стояти» ближче до «гори дробини») – це бути більш довершеною формою. Бути формою (за довершеністю) приближеною до самої довершеної форми – Бога. Інакше кажучи, людина більш прогресивна аніж плазун (жаба) бо її форма (за рівнем досконалості) майже дорівнює удосконаленості форми-форм – Богу.

Щоправда, нині відбувається зрушення у розумінні органічної еволюції як процесу адаптації до умов середовища. Отже, більш об'єктивним критерієм організованості слід вважати адаптивність, пристосованість. Інакше кажучи, під еволюціонуванням слід розуміти не умовне прогресивне ускладнення (чи регрес), а адаптованість до умов довкілля. Тобто пластичність у освоєнні нових екологічних ніш.

Розглядаючи використання «додаткового підходу» слід зазначити, що гіпотези, які доповнюють одна одну, пояснюючи механізм біосоціальності. Повинні «взаємно проникати» та відображати цілісність, багатогранність досліджуваного об'єкта. Так, з позиції біологічного еволюціонізму біосоціалізація є механізмом компенсації індивідуальної непристосованості у боротьбі за обмежені ресурси.

Зупинимося на системно-цілісному підході до проблеми біосоціальності. Аналіз біоспільнот показує, що вони є цілісними системами, заснованими на функціональній інтеграції. Головним показником де є ступінь залежності особини (як елемента системи) від системи загалом.

Якщо застосовувати системний аналіз к вивченню біоспільнот (соціальних утворень тварин), то в якості елемента системного аналізу нам треба обирати – особину, як найменшу самостійну одиницю. Однак, на відміну від класичних фізичних систем, елементи (одиниці системи) біологічних утворень не повністю тотожні одна одній. Різниця в статі, розрості, фізіологічному стані та ще багато інших параметрів.

Для того щоб перейти від купки одиничних елементів до єдиного цілого (біоспільноти) елементи спільноти повинні втратити свою індивідуальність (унікальність). «Розтворити» свою унікальність у унікальній єдності всіх – біоспільноті. Де з часом утворюється ієрархічно побудована соціально і функціонально організована системна структура. В якій особини – елемент «втрачають» частину своїх «прав та спроможностей». Наприклад, у «вершини соціальної організації» – соціальна спільнота мурах (або бджол). Спільнота поділяється на два пула особин. Тих хто генерує (відтворює) особин спільноти. І тих хто забезпечує функціонування біоспільноти. Останні, навіть втрачають здатність до відтворювання нащадків.

Функціональна інтегрованість особин у соціальній системі дозволяє говорити про наявність внутрішнього «гомеостатичного середовища». Який зберігає стан стійкої рівноваги, як до зовнішніх, так і до внутрішніх факторів. Біосистема, видозмінюючи схему взаємодії «особин – елементів», компенсує «зовнішні та внутрішні обурення». Подібний механізм підвищує рівень пристосованості системи.

Система реагує як єдине ціле. Де умовні «потреби» особин (як і їх життя) підкорені «інтересам» спільноти. Наприклад, так званий механізм виключення із спільноти «периферійних самців». Останні, за настанням «мало ресурсних часів», «виштовхуються» зі спільноти, що дорівнює смерті для них. За несприятливих умов, оптимізуючи умови існування, система позбавляється зайвих елементів.

Синтез біологічного еволюціонізму та системного аналізу дозволяє подолати протиріччя між соціальним та біологічним, замінити підхід “або-або” на “і-і”. Побудувати єдину модель розвитку, яка спирається на унітарну теорію еволюції.

Використання результатів конкретного знання у теоретико-філософському дослідженні дозволяє здійснювати перехід від приватного до загального, а також утворює можливість зворотної проєкції індукованих уявлень про реальний світ. Запропоновані гіпотези повинні мати прогностичну цінність, здатність формулювати завдання для природничо-наукового пошуку, що є основою практичної значущості та застосовності подібного «подвійного підходу». Таким чином, еволюційний біологізм та системний аналіз цілком можливо використовувати при вивченні механізму формування біосоціальних утворень.

ПЕРСПЕКТИВИ КОНЦЕПТУ ОПЕРАЦІЙНОЇ ІСТИНИ В НАУЦІ ТА ГУМАНІТАРНИХ ПРАКТИКАХ

Білецький І.П.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків, Україна

У даних тезах я пропоную розглянути концепт операційної істини, його особливості та перспективи в природничих та гуманітарних науках і практиках. Операційна істина – це істина, яка презентує не знання, яке відповідає реальності (чи принаймні претендує на те, щоби бути певною моделлю реальності), а стимул, сама є певним стимулом, до певних дій, певної точки зору чи перспективи бачення. Наприклад, східні духовні практики, які в західній культурі прийнято називати практиками медитації обраному об’єкті (точці,